

Кадрлар-биле ажыл

Партияның XIV съездинин шийирлерин амыдыралга боттандырыпшаан, кадрларны шийир болгаш оларны ажылга таарыштыр тургузар, оонашкан ажыл-херекке хуу-да харыскалганын белдиргелер таала-биле ажылды бистиң партия райкомуну бодунуң хуу бүрүдү практиктиң ажыл-хорудугазының кичөөнгейиниң туюнуң тургузуу келген.

Бо талаа-биле айтырыгны райкомунуң бюрозунга удаа-дараа тургузуу турган болгаш райкомунуң чоокта чаа болган III пленумунга «Кадрларны шийир алып, таарыштыр тургузар база кижиздер талаа-биле районнуң партия органдарының соругдарының дугайында» айтырыгны нугаалапкан. Алаа партияның XIV съездинин негедээниң дүшүрт ханы анализни кылган, моон сонгаар кадрлар-биле ажылды экижилер, оларның харыскалганын белдиргелер талаа-биле тодарай хемчеглерин ажылдап кылган.

СЭКП райкомунуң пленуму районнуң партия, совет болгаш ажил-агый органдары политика талаа-биле шыраак билгилгил, мергешкилгил кадрлар-биле ажылдап талаа-биле чамдык хемчеглерин алган. Амгы үеде районнуң партия, совет, комсомол база ажил-агый органдарының удуруттур ажилдакчыларының хой нуруузу дээди болгаш дооспаан дээди өртемниң, назы-хар талаа-биле колдуунда аныак ажилдакчылар болуп турар. Партия өзе органдарының секретарларының 91,6 хуузу дээди, дооспаан дээди болгаш ортумак өртемниң.

Согуз чылдарда районнуң партия органдарында дандырган ажил-херекти шийирлээрине арга-мергешкилгил өвөш өвөс органдарының кижизини өстүргөн. Алаа хамарыштыр кам чиккен көрөлү.

Ирбаның иш белеткээр пунктуу — районда улут бүдүрүлгелерин бирээ. Ол ажилды бүдүрүлгелер коллектив аныак коммунист Евгений Биков удуруттур. Ол бодунуң күш-ажылчы оруун алаа ажилдакчыларга өгөлгөн, пунктуунуң наадылгынын чедир дөңсөө, бүдүрүлгени билишкн-биле удуруттур турар.

Депутат соңчуктарында

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң депутаты эш Г. В. Иванов Дөң-Терезиниң № 42 соңчулда округуна бодунуң соңчукчулары, советхотуң ажил-хемчеглерин-биле умурамып чорган.

Депутат СЭКП ТН-ның ноябрь Пленумунуң болгаш ССРЗ-ниң Дээди Советиниң үшкү сессиязының шийирлеринге доктап, дөңсөөгө илеткелди кылган болгаш партияның болгаш чазактын төөгүлү ол шийирлерин амыдыралга боттандырып бүгү удуруттур херээ дээрин чуураалган.

СРЗ-ниң улус ажил-агыйн сайырадырының тоску беш чыл планының баштайгы

рынга чоргаараныр бис. Ирбаның иш белеткээрине болгаш салдарының өрткөн чыл планын азыр күөсеткен. Бо чылын кайы-даа чылдардан хойну — 74 муң кубометр ышты салдары бадиргаш, республиканын тудугтарына берген.

База бир чижек. В. П. Никитин — ыш ажил-агыйның талаа-биле дээди өртемниң

рынга таарымчалыг байдалын тургузар талаа-биле өмнөкөниң орал-савазын ий-ле чылдык иштинде бүртү-биле чаартып, улут ажилды кылган.

Шак ындыг ондашкан ажил-херекке бердинген, бедик мердөөдү, арга-дуржуалыг кадрларны хойу-биле адап болур. Ынчалза-даа бодунуң ажил-херекке дээди харыскалганын үнөш байдалында дүшүрү өдө тургуспай турар, чурум-сагылаа кошмак чамдык эштер база турган дээрин миншир ужураут бис. Чижээ: районнуң милиция начальнигинге турган эш И. Г. Жданкин коммунист кижизинде бодунуң оонашкан ажилында харыскалга чок ажилдап, ажил шагында арагаллап, милиция органында төдөл чок кижилер хуузап аң турган.

Партия райкомунуң агитация болгаш пропаганда кидинин өргөдөлгөсүн ажилдап турган А. Б. Нугурузар арагаллаш ажилдап дүжүткөш, партия талаа-биле шыраак хемчег алдырган. Районнуң банк салбырының өргөдөлгөсүн В. И. Дерягин, Тоора-Хемниң тудуг-септелге участогунуң начальниги В. М. Толстухин оонашкан ажил-херекке харыскалга чок ажилдап, күш-ажылдың сагылаа чурумун үрөп, ажил шагында арагаллап турганы дээш райком, райхукуком хой удаа сымдырып турган боордан өске дөңсөө хемчеглерин албайн келген деп чүвени чуураалар херек.

Көдө ажил-агый бүдүрүлгени өртемге үндөшлөп органдарына негетинип келген амгы үеде тускай өртемниң ролу улут болгаш олардан партия, куруне улут негедени салып турар. Мыдыр турбуге районнуң партия, совет органдары тускай өртемниң-биле ажилды кошмак тургусканында советхотуң тускай өртемниң-биле, ылангыла кол специалистерине оонашкан ажил-херекке ээ-харыскалга чок, өө-

Эш Н. П. Мургунов — 1969 чылда Томскийн медицина институтун дооскан, ыраккы Тожунуң район ажилданың кол өмчүн болуп ажилдап өгөлгөн. Бо аразында ол оонашкан ажилды кылмактай, ажил-агый чоругу-биле чонунуң хуураагына чаалап алган. Аарыг кижилерин эмнээр

иштинде Бай-Тайга, Мөңгүн-Тайга, Барыш-Хемчик районнарының ажил-агыйларындан хой-хей малды салып алган, оон хой кезин Абаканың, Кызылдың эш комбинаттарына доозаттыганын, ам-даа 948 тонна эшти күрүнге дүжүткөш. Малды чогуур черлеринге чедирип дүжүткөш талаа-биле транспорт чедишпезин чуураалаш, ону эдер талаа-биле чачыгын дөңсөөгө берген. Ол ышкан эштер М. Калындуну, О. Очур-оол олар чүве чуураалаш, советхотуң автомашиналарның чедишпей турарын, ол талаа-биле дуза көргүзөрин дилзэн.

С. СЮРЮН.

ренип алган тускай өртемни Төрөөн тургуна бараан болдуруп ажилдап туржук, арагаларыже хандык, ажил-алаа-нынга харыскалга чок кижилер ам-даа бар. Ындыларга советхотуң кол зоотехниги турган, ам экономиз эш Очурну, амгы кол зоотехниги эш Төвүтү, улут бухгалтери турган эш Ямановту көргүзүп болур. Яманов советхотуң улут бухгалтеринге ажилдап турган, советхотуң сал-хөө, үчөт-өтүдүн сандарыны, харын-даа боду чийкен кижилер-биле бөдүмнөшпөш алган, советхотуң директорунуң контрол чогуу ажилдап кассадан акша-херекти хойу-биле ап, чаа септелге мастерскалзының тудуун кылып турган кижилерге хой тунгук акшаны артыкка төлөшү илерээн.

Бо бүгү чүвү айтып турарыл дээрге, партия райком кадрлар-биле ажилды ам-даа чогуур негедеге чедир тургусканын херекчелер турар-дыр.

Тожу районнуң партия органдарының партияның XIV съездинин шийирлеринге үндөшлөш, районнуң мурнунда салдырган экономика болгаш култура тургузуушкунун соругдарынын чедишкенин шийирлөп шадаар билгилгил болгаш дүжүткөш кадрлар-биле хандырылган. Ынчангаш райком бодунуң ажилының кол кичөөнгейин удуруттур кадрларның теоретиктиг болгаш экономиктиг билин бедилеринге улаандырып турар.

Н. БОЙДУ.
СЭКП Тожу райкомунуң бирин секретары.

Часпар үези. Арын-шыра-ында өөрүшкү чайнаа, каткы-хөгүл аныктар ол-бо аудиториялар бөдүк-бөдүк болуп алган, далатыны сүргей чоруп турар.

Ур болуанда коңга эдипти, коридор шышпын калды. Школа директору Василий Федорович Кюшенин кабинетке кире бергеш, амыр-менди содуштусу. Бүгү өөрүшкүлериң класс айы-биле бидиттинген улут даңзын кичөөнгейин хынаан олур.

Аныктарың бо кезээки школаңыңа чеже кижиз өөренип турарын, ажил-иш-биле өөредилгени канчаар холбап турарын директордан соуурап айтырды.

— Ызында аныктарың № 1 кезээки школаңыңа шунту 285 оолдар, кыстар хаара туттунган. Олар өртөн хой болгаш кезээки ийи эл-чегде өөренип турар. Өөренип хушенир — поделальки, ередэ, патинка. Субботада эчеге хуузап алыр, өөреникчилерге консултация бээр кылдыр чурумчудуп алган бис. Өөредилгеге аныктарың соңураалы улут. Школада Кызыл хоорай-ыш албан организация болгаш бүдүрүлгелер, тудуг черлеринде хой аныктар бар. Дээр-намыч, электромонтер, тудугчу, чолалчы дээш кымын чок дээр. Кижиз бүртүз кичи ортумак өртемни чедип алы-

Октябрь айдан нелир чыжың март айга чедир «Терехо» колхотуң ажил-ишчелери хайнымшыктыг кампинында «чымчак алыш» дээш демиседе хаара туттунган. Аң-мен орны апарган кадыр-кампап тайгаларже колхотуң хоочун аңчыларында аңчыда аңчылар хандыкылаа анык аңчылар база аңчылар. Колхотуң бухгалтер, коммунист Кызыл Николаевич Серин чымчак-на бодунуң эчегелиг шөлөзүн аңчылашкыга эрттирп турар. Бо чылын ол тайгага 24 ховук аңнаш, 11 кижиз, 120 дини оңалгы чынып келген. Олук хуузап алышкы Баран-оол Салчакович Очур-оол эки шынарлыг өлүктү хуузап ап турар. Оон чууаа-биле алырга, колхотуң аңчылары боттарынга алган хуузагынын аңыр чуксулар артыгы. Ылангыла аңчылар өңүт өлүктү хойу дүжүтүп турар.

ЧУРУНТА: К. Серин.

Ю. КОСАРЬКОВТУҢ ФОТОЗУ.

Чүс хойдан 130 хураган

Октябрьның байырлалына уткуштур малчынар өртүзү-га калбарган социалисттер чарыштың түңнелинде «Алдан-Маадыр» советхоту Д. А. Ооржак бирги чери ээлеп, төрүүр чүс хойга оонаштыр 132 хураганын алган, а республикада ийиги чери ээлзэн «Саян» советхотуң хоочун хойжузу Хертек Мөңгө-Баирович Чымба 130 хураганын менди өстүргөн. Хой ажылынга ол он беш чыл болган, оң хары ам алдан үш. Назыны улгатса-даа ажил-иш өскөлөргө, ылангыла аныктарга үлөргөли болбушаан.

Малдың эзери, бедик продуктулуг болуру ээлиниң эки ажаалдазында чугула хамаарып. Хертек Мөңгө-Баирович чойын хоюн Мээжил бажының чайгаларына семитир, күзүн тараа хөрзаларына куруктур оларлар, кымын өң шилип алганы Кара-Сугда турлаа база эки чер: одары дөңгө, кымын бөзүн дөңгө сугаттыг. Амгы үеде оң кыштаанда кажаалары малга таарымчалыг, ында сикен, саван, сула, холускалыг чөм курлавыры четтир.

Күжү семис, хур чыл ашкан малдың продуктулуу албек, чаш төлү боткур, дүргөн мандычал болурун хоочун малчының ажил практиказы улам-на бадтыкап турар. Бо аразында ол чөмө хураганын немей өстүрбээн дээр, күрүнеге чеже тонна дүктү болгаш эшти бүдүрбээн дээр. Маңаа чижек кылдыр чүлгө сөөлгү ийи чылды көргүзүп болур. Экир чылын төрүүр чүс хойга оонаштыр 110 хураганын доруктуруп, хой бурзуңдан 3500 грамм дүктү кыргып алган, а төс-ну беш чылдын баштайгы чылында (советхотуң бүдүрүлгө планында база бодунуң алган социалисттер хуузагындан азыр) чүс хойга оонаштыр 130 хураганын, хойдан-на 3700 грамм дүктү алган.

Малчының кадайы, сес уругларның иези Хертек Дону-маның ажил кызымаан, амыдыралга үлөргөлини база дөңсөөр өөрүчүг. Оң уруглары шунту улгаткан, аны-бүрү албан ажилдаа. Хой оолдашынының тулутуң, кыргыл-даның эгелзэн үелеринде кыргынарның кыстары (Алдын-ныс болгаш Шура) ада-мезинге эзеп дузалалыктары чаңчып болган.

Буяныг ажил-иштиң кижилери Долума биле Чымба олар-ның кайызы-даа пенсионер. Ол болза Улут Ойтырбанын, Коммунисттер партияның ачызы дээрин кыргынар алган-йерзеп олурар. Мындыг аас-кежиктиг үеде чурттап ажилдаары өөрүчүг. Олар пенсия дузалалында аңгыда ай санында 270 амыг рубльди ажилдап ап турар.

Ажылында чедишкенин бичимелдешкен, нелир чылын өм-даа 6 дини көргүзүп болурун «Саянның» хоочун малчынары буузелдиг. ССРЗ-ниң Дээди Советиниң чоокта болган үшү, Россия Федерациязының Дээди Советиниң ийиги сессияларының материалдарын танышкан, олар улаи сорук кирген ажилдап турар.

В. БАМР.

Бин-Хем район.

БИЛИГЛЕРЖЕ ЧҮТКҮЛ

рын күш-ажыл-биле холбап турар.

Өртөн өөредилге чылында бо школаның онгу класын 24 оолдар, кыстар чедишкенин дооскан. Оларны иштинде Зинаида Зайцева кирериниң экзаменерин эки дүжүткөш, Читаның медицина институтунда барып өөрени берген. Галина Теслякина Кызылдың медицина училищезинге өөренип кирген. Кымы, кайда өөрени бергенин маңаа салаа басып санаары берге. Оларның аразында дээди болгаш ортумак тускай өртемни чедип алыр күтөдигилер хой.

Аныктарың кезээки школаңыңа өөредилге өргөдөлгөсү Антонина Ивановна Марасанова мынчаар чуураалды-дыр: — Бистиң школада 15 башкы ажилдап турар. Оларның хой нуруузу мергешкилгил башкылар. Боттарының хуузагын башкы ажилыңа харыскалга-биле бедик. Н. А. Некрасовтуң 150 чыл өнгө уткуштур башкылар Виктор Тарасович Ладонов, Евгения Ивановна Соколова тускай класс шактары билек дөңсөөгө эрттирген. Олар улут чогаалчының шундугадыры өөреникчилерге солун кылдыр номчуп бээр-биле Светлана Владимировна

Козлованы чалаан. Кайгамчык орус чогаалчынын амыдыралын болгаш чогаал ажил-чорудугазынын өөреникчилерге Светлана Козлова тодазы-биле чуураал таныштырганы со-дун.

Аныктарың бо кезээки школаңыңа 11 класкында 53 аныктар өөренип турар. Оларны иштинде коммунистер Виктор Кымысов, Пётр Потенкин болгаш комсомолчулар Светлана Константинова, Вячеслав Салчак, Любовь Лопатина, Мария Шимолина олар бүгү өртемниң эки демдектерин ап, билгил чедип алырынга кызымак чүткүлдүүн көргүзүп турары өөрүчүг. Өөредилгезинге кызымак дирткен аныктар школаның хой-ниги ажилында идеялгил чорутуу көргүскөн. 6, 7, 8, 9 класстарың өөреникчилери мурнунга солун лекция, беседаны олар кам удаа чоруткан.

Январьда 12 кижиз школарың доозар доозарының акаменеринге белеткел өгөлгөн. Школаның доозучулары консултацияга ооза чокка кээп, билимнес айтырылганы тус-тус өртемниң башкыларындан айтырып ап турары чаңчып апарган.

дынын (удуртукчузу В. Ф. Шинигин) болгаш ол-да бүдүрүлгелеринде партия, комсомол органдарының ажил-иш аныктарының кезээки өөредилгезинге кошмак кичөөнгейин салып турар. Школа-биле харылааа кошмак. Бүдүрүлгеге ажилдап турар аныктарың өөредилгези оларны бичи-даа дүвүртпей турар.

Кымыл хоорайның харылааа салбыры (удуртукчузу Н. А. Беляшов), № 1 АТБ начальниги (Б. Н. Стрельников), алар ажилчы аныктарының кезээки өөредилгезинге улут кичөөнгейин салып, ол школада өөренип кирген кижилерин канчаар өөренип турарын, амыдырал байдалын угулугу хайгаарып турар. Школада башкылар коллектив-биле быжыг харылааны тудуп, оларның үнелиг санал-оонадын ап, аныктарың кезээки школаңыңа өвөш өвөс дузалыг чедирген.

Школада башкылар коллектив СЭКП-ниң XIV съездинин төөгүлүг шийирлерин амыдыралга боттандырыпшаан, аныак өскөн коммунисттер Бэуга, чараш аажы-чанга болгаш мөзү-шынарга, өртем-билиг өөредип кижиздер чаа-гай херекке бараан болур улут соругуна салып алган ажилдап турарлар.

Н. ТАБУРАН.

Хандырылга багай

Тес-Хем райпозу чонну аш-чөм болгаш улутпур барааны-ры-биле четпес хандырып турар. Оң чижээне райондан 18 км черде турар «Тес-Хем» советхоту байдал тогарай барымдаа болур. Берт-Даг хой чурттакчылыг, улут суур. Мыда аш-чөмүнүн үш салым, улутпур бараанының бир магазин амыдап турар.

Бар аш-чөм магазинеринге булочка кылыглары, хунуң чугула кол чөм — хлеб негедэ бир катп кирзе кирер, чамдык шунт келбейн баар. Хлеб советтү машина келгере стуртун чурттакчылары оон соопче шуужуптар. Херек кымында хлеб келген аттыг болур, чедишпес. Школаны бөзүн чедир хандырып турар.

Погаа, картофель, хлеб, булочка аймаан, далганын, сүтү магазинге сатпас болганда ону чон кайын алыры деп айтырыгны райпо баштаар черинге салыр үе келген.

Ноябрь 22-ниң кезээинде Самагалдайның кол кулмучу-зунда бир даректү чон, чүктүг машиналар хуураалып тур.

— Мында солун чүвү сада берген чоор — дээш көрү-биле акимге сүмөдөш.

Мыда база-ла хлеб салып алыр дээр улус. Район төвү Самагалдайга ынды турда, кожазы суурлар оон дора дээрин бо чижек бадтыкап турар.

Тес-Хем райпозуңуң удуртукчулары бо байдалды моон соңгаар канчаар шийирлээр?

«Районда эң эки болгаш бирги сортуң далганы шунт чок» деп салгыжылар чуураалып турар. Сөөдү үеде продукт магазинны делегелерин аны-бүрү сортуң «кылаң кара-зы» колданы.

Чоокта чаа Эрин суурга чорашаа магазин. Мыда мага-зинерде бараан Кызылдыңдан мылгалас хой, арында ээл-чөг маңаас. Тес-Хемге көрөдө Эрин ырак. Ужуру чуа? Ма-наа хой таймырларын херээ чок. Тес-Хем районун херек-лекчилер нигилисттерин удуртукчуларынын ажилды өң өргө-анимаштавын турарында. Хамык ужуру ажилды эң көрүп, өргөжөк чугула аш-чөм болгаш улутпур барааны-ры-биле чонну хандырып үе келген.

Б. ДОЮНДУП.

Элбек дүжүткө үндөзүн

Эки үрезин — элбек дүжүткө үндөзүн болуру билигин. Эки шынарлыг үрезини ажилгаарга, өөдө ажил-агый култураларының дүжүткү бедик болурун мураакы дүжүткү көргүзүп турар. Районунуң 1972 чылда тарылга-зы нигитин-биле 36.000 гектар, оон иштинде тараа културалары 30.000 гектар болур. Мал ажилын чайгы-лым чокка көгүдүлгелерге бир кол чүве болза черин бедик дүжүткү болурун чедип алы-рында деп СЭКП-ниң XIV съездин өвөшлөп айткан.

СРЗ-ниң Дээди Советиниң чоокта болган үшкү сессиязы-ның бадалыны СРЗ-ниң улус ажил-агыйн көгүдүлгелерин 1971—1975 чылдарга күрү-не планының өндүрүлгө со-ругаларына боттандырып районнуң тараажылары чүт-күлдүг ажилдап турар. Тараа култураларының болгаш чач-гыс чылымг ситенериниң 5714 тонна үрезиниң азы планда көргүдүлгелеринде 420 тоннамы хойну уруу алган.

Сортуг үрезинериниң чугу-лазын барымдалаа, колхоз-тарыны, советхотарын удур-тукчулар, агрономдары үре-зин арылаашкыныче кич-чөөнгейин улааттырган. «Ал-дан-Маадыр», «Сут-Хөл», «Чыраа-Бажы» советхотары-ның төп шаңнарында, Баа-Тала-ның, Иленин шаңнарында

база өске-даа черлерде үре-зин арылаашкыныче ажилды уруулашпай турар. Районнуң колхозтарында, советхотарында 140 амыг кижиз «ОС-4,5» болгаш «ОВП-20» маркалыг машиналарга үрезин арылаашкыныч организастыг чорутушаан.

Бо ажилды багай өвөс органдарындан районда уру-дуган бүгү үрезиниң 35 хуузу арылаашкыныч, ча-жар шынарынга четкен. Эки шынарлыг үрезин-би-ле хандырыптар, бедик дүжүт-кү магдалыны тургузар дээш «Алдан-Маадыр», «Сут-Хөл» советхотарыны, Ленин ат-тыг колхотуң удуртукчулары үрезин белеткелни организастыг чорутуп турар. Ол ышкан «Чыраа-Бажы», «Тыва», «Большевик» советхотарда үре-зин арылаашкыныч ажаап ка-далааар ажил база багай өвөс.

Үрезин арылаашкыныч байдалы чамдык ажил-агый-ларда эки өвөс. «Октябрь 30 кылы» колхоту (даргазы М. Мирин, агроному Л. Монгуш) үрезин белеткелни багай байдала. «Час ырак, үе ам-даа бар» дээр хоон-биле кижилерин күжүн өмнөкө-лейн, техниканы чон органи-застаанып турар. Оон хараа-зы-биле колхоту арылаашкы-ныч үрезин көчүт амыш. «Чы-раа-Бажы» биле «Большевик»

советхотарда арылаашкыныч чү-гөөр болза-даа, арылаашкыныч үрезинериниң дөңсөөгө лаборато-рияга экеп, оон шы-нарын тодардырып саада-дып турар. «Искра» колхоз үрезин арылаашкыныч чаа өгөлгөн. Районнуң колхозта-рында болгаш советхотарында тараа култураларының 3000 хере тонна үрезиниң амга чедир арылаашкыныч.

Ам шаг-үени халас эрттир-бейн, үрезин арылаашкыныч дүгүдөгүдө, ону чажар шына-рынга чедир хемчеглерин алыры чугула. Сери ааанга, тараа скардтарыга үрезин арылаашкыныч ийи ээлчег-биле органдары, ары-лаашкыныч доктаамал ажилдадыры, мында кижилер-ниң ажилдаарына таарымча-лыг байдалды тургузары не-гетинип турар. Агрономдар-ның хуузагыны үрезин мате-риалының арылаашкыныч шы-нарын доктаамал хайгаарып болур.

Багай, күдү шынарыг үре-зинерин бедик дүжүткүг сортурга орнаарын саадалып болбас. Шаг-үе бисти далаш-тырып келген. Үрезин ары-лаашкыныч чаңгыс хун, ха-рын шаа-лаа чидирбес ужу-рут.

Т. МОНГУШ.

Чоон-Хемчик райхукусо-мунуң көдөз ажил-агый өргө-дөлгөсү кол агроному.

ЧУРУНТА: Г. Н. Мастаков Кызылдың № 12 автобазында мураачы септени-лерин бирээ. Ол аккумуляторлар септээриниң мастери. Григорий Николаевич бо-дунуң ажилында ынан болгаш ону көчүт эки билер. Чолаачыларның чагыын ел үе-шганды эки шынарлыг хандырып турар.

В. ЧАДАМБАНЫҢ ФОТОЗУ.

